

Slovesné kategorie osoby, čísla, času, vidu

1. kategorie osoby

- vyjadřuje se souborem slovesných koncovek,
- vyjadřuje o ději, zda se vztahuje na: mluvčího (1. os.), adresáta (2. os.), někoho, kdo se promluvy neúčastní (3. os.),

- posuny ve slovesné osobě (např. místo 1. os. sg. se užije 3. os. sg.
(*Nadřu se tady jako kůň.* → *Člověk se tady nadře jako kůň.*)

2. kategorie čísla

- je spjata s osobou, vyjadřuje se souborem slovesných koncovek,
- vyjadřuje singularitu nebo pluralitu původců děje (v aktivu) nebo objektů děje (v pasivu),

- posuny ve slovesném čísle (např. vykání – místo 2. os. sg. – 2. os. pl.)

3. kategorie času

a) časy objektivní (podle vztahu k okamžiku promluvy):

1. **prézens** (probíhá v okamžiku promluvy) – tvar jednoduchý (*kreslím*),
2. **futurum** (probíhá před okamžikem promluvy),
 - tvar složený (nedokonavá slovesa – *budu kreslit*)
 - tvar jednoduchý = tvar indikativu prez. dok. slovesa (*nakreslím*),
3. **préteritum** (probíhá po okamžiku promluvy) – tvar složený (*kreslil jsem*)

- kategorie času se určuje **jen u indikativu** (oznamovacího způsobu)

b) V češtině lze vyjádřit i **časy poměrné**, jde vždy o časy vzhledem k jiným (základním) časům, tj. o vzájemný časový poměr dějů.

Poměrné časy lze v češtině vyjádřit pomocí přechodníků, ale i prostředky lexikálními, syntaktickými atd.

- **časy poměrné** (relativní):

1. **současnost** (*Dívaje se na televizi, četl si knihu.* / *Díval se na televizi a zároveň si četl knihu.*)
2. **předčasnost** (*Dopsav to usnul.* / *Když jsem to dopsal, usnul jsem.*)
3. **následnost** (*Těším se, že přijde.*)

4. kategorie vidu

- dokonavá a nedokonavá slovesa se liší vztahem k završenosti děje:

1. **dokonavá** (perfektivní) – děj byl nebo bude dokončen (*napsat*)

2. **nedokonavá** (imperfektivní) – k ukončenosti děje se nevyjadřují (*psát*), z hl. vidového jsou nepříznačová

- některá nedokonavá slovesa vyjadřují také násobenost (*volává*)

Slovesa párová

- řada českých sloves tvoří **vidové dvojice** = **slovesa párová** (liší se pouze videm, tvoří se pomocí předpon nebo přípon), např. *píše* – ***napiše***, *koupit* – ***kupovat***.

Některá česká slovesa **vidové dvojice netvoří**:

1. slovesa jednovidá

a) **imperfektiva tantum** (pouze nedokonavá), např. modální slovesa a některá stavová slovesa (např. *muset*, *vědět*; *stát*, *spát*)

b) **perfektiva tantum** (pouze dokonavá), např. *nadchnout*, *prospat*

2. **slovesa obouvidá** (fungují jako nedokonavá i dokonavá, ale v konkrétním textu mají jen jeden vid), např. *absolvovat*, *věnovat*, *darovat*, *jmenovat*.

Loni jsem absolvoval státní zkoušku. (vid dokonavý)

Promoce absolvuji se studenty každý rok. (vid nedokonavý)